

LAISVE

Semi-Weekly

102-02 Liberty Ave.

Ozone Park, N. Y., 11417

Tel. Michigan 1-6887

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1929.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN SEMI-WEEKLY

LAISVĖ—LIBERTY

Dukartsavaitinis

Dalyje Queens apskrities (N. Y.) \$10.00

Kanadoje \$10.00

Kitur užsienyje \$12.00

Jungtinėse Valstijose \$9.00

Pavienio egzemplioriaus kaina 10 centų

PABALTIOJO ŠALYS ŠVENČIA 25-ĄSIAS TARYBINES METINES

KRISLAI

Ketvirtis šimtmečio

Naujų kelių į naują gyvenimą

"Amerikos gėda"

Negražų, ponas prezidentė!

LLD nariams

— Rašo A. Bimba —

Liepos 21-oji—istorinė lietuvių tautos gyvenimo diena. Lygiai prieš dvidešimt penkerius metus Lietuvoje buvo nuversta ir visiems laikams palaidota išnaudojimo ir prispaudo santvarka su smetoniniu fašizmu priešakyje. Tai diena, kada lietuvių tauta paėmė naują kelią į naują gyvenimą.

Liaudies Seimo nutarimas, kad Lietuva bus tarybinė socialistinė respublika, kad visas lietuvių tautos likimas bus jos pačios rankose, kad savanoriškai ji įsijungia į tarybinių tautų šeimą, parodė didelę lietuvių tautos išmintį. Visi pastutiniai dvidešimt penkeri metai, prabėgę nuo tos dienos, tūkstančiai kartų įrodė to paties kelio teisingumą. Nesiranda tokios gyvenimo ir darbo srities, kurioje mūsų senoji tėvynė nebūtų padariusi milžiniško progreso.

Apie tai duomenų nemažai rasite ir šios dienos "Laisvėje".

Šiomis dienomis, minėdama 25-ąsias tarybų valdžios atkūrimo metines, Lietuva skėsta dainos ir džiaugsmo jūroje. Mus pasiekusios žinios kalba, kad nesiranda tokio kampeio, kuriame nebūtų didžiulio džiaugsmo iškilnių.

Tolytiai didžioji ir džiaugsmas, visų susipratę lietuviai, kuriame pasaulio kampe jie gyvena, kur gyvenimo audros bebūtų juos išblokusios iš jų gimtosios šalies. Iš visur ir iš visų tokių lietuvių šandien plaukia nuosirdžiausi Lietuvos žmonėms ir jų šaukiajai vadovybei šia istorine proga sveikinimai.

Sveikiname ir mes, pažangieji Jungtinių Valstijų lietuviai.

Lai klesti mūsų senoji tėvynė!

Lai laimė ir pasisekimai ją lydi kiekviename jos žingsnyje ir rytoj!

—

Amerikinės delegacijos Pasauliniame Taikos Kongrese pirmininkas Dr. Carlton Goodlet pasakė: "Vietnamo karas yra Amerikos gėda, ir mes kovosime tol, kol Jungtinės Valstijos nepakeis savo reakcines politikos." Kongreso dalyviai audringai sveikino šį prūsų amerikietį ir jo pareiktus sentimentus.

—

Praėjusį antradienį, liepos 13 d., mūsų prezidentas susiėmė spaudos korespondentus ir su jais kalbėjosi dienos reikalais. Visiškai natūralu, kad visi klausimai ir atsakymai siejosi su karu Pietrytinėje Azijoje.

Ką mes ten veikiame? Kaip mes ten atsidūrėme? Kodėl mes ten kariaujame?

Prezidentas pasakė, kad jau trečias prezidentas (būtent jis) iš eilės Pietų Vietnamo laikosi tos pačios politikos. Ją pradėjo Eisenhoweris, ją vykdė Kenedis ir dabar ją veda Johnsonas. Girdi, mūsų garbė ir pasižadėjimas verčia mus kariauti.

—

Ir ryšium su tuo jis paminėjo SEATO (Southeast Asia Treaty Organization). Girdi, toje sutartyje mes esame pa-

Jungtinės Valstijos pilnai kariaus Pietų Vietnam

Washingtonas. — Liepos 13 dieną spaudos konferencijoje, prezidentas Johnsonas sakė, kad Šiaurės Vietnamas daugiau siūnčia jėgų į Pietų Vietnamą, todėl Jungtinės Valstijos greitai darys naujus ir rimtus veiksmus.

Jis davė suprasti, kad karas Vietnamo yra jau tikras Jungtinių Valstijų karas.

Į Pietų Vietnamą išvyko naujas JAV ambasadorius Lodge, taipgi Gynybos sekretorius R. McNamara. Prezidentas sakė, kad kada

JAV 72,000 JAV KARIŲ VIETNAME

Saigonas. — Dabar Pietų Vietnamo jau yra 72,000 Jungtinių Valstijų marinkų, pestininkų ir lakūnų. JAV mariniai vadai reikalauja padidinti skaičių iki 175,000.

Tik per vieną savaitę Pietų Vietnamo valdžia neteko 4,313 karininkų ir karių užmuštais ir 3,658 sužeistais.

ŽYDŲ KONGRESAS

Strasbourg, Prancūzija. — Čionai vyksta Žydų reakcinių organizacijų Pasaulinio Kongreso suvažiavimas, kuriame dalyvauja virš 100 delegatų iš 30 šalių.

Jie susirinko iš kapitalistinių šalių ir, pasiduodami Vakarų politikai, daro priekaištus socialistinėms valstybėms, būk ten žydai yra persekiojami.

Maskva. — A. Harrimanas per tris valandas kalbėjosi su Tarybų Sąjungos premjeru A. Kosyginu.

sizadėje ginti užpultą narį. Ir to pasižadėjimo laikomės ir laikysimės.

Bet ar žinote, kas paaiški? Ogi paaiški, kad Pietų Vietnamas nėra SEATO narys, kad jis tai sąjungai nepriklauso, kad jis jokios tokios sutarties nėra pasirašęs!

SEATO sudaro tikrai šios šalys: Jungtinės Valstijos, Anglija, Prancūzija, Naujoji Zelandija, Australija, Filipinai, Pakistanas ir Tailandas. Ir viskas.

Ar tai reiškia, kad ponas prezidentas nežino sutarties ir dumia Amerikos žmonėms akis, kalbėdamas apie gynyimą SEATO nario?

Negražų, ponas prezidentė, baisiai negražu!

—

Žodis į Lietuvių Literatūros narius. Turėkite mintyje, kad mūsų sekretorius Jonas Grybas yra išvykęs į Lietuvą. Todėl jei kuris negausite iš jo greitai kokios nors paslaugos, nesupykite, palaukite. Jis viską sutvarkys sugrįžęs.

Lietuva, Latvija ir Estija iškilmingai mini sukaktį

Vilnius. — Šeštadienį, liepos 17 dieną, Lietuvoje prasidėjo džiaugsmingas minėjimas 25-ųjų metų tarybinės santvarkos. Desėtkai tūkstančių žmonių iš kitų miestų ir provincijų suvyko į sostinę, kur įvyko masinis festivalis.

Tarybų Sąjungos vadovybė atstovavo Michailas Suslovas, vienas iš žymiųjų vakų.

Daug lietuvių buvo iš kitų šalių, ypatingai skaitlinga atstovybė iš Jungtinių Valstijų, jų tarpe ir dainininkų grupė.

Ryga. — Liepos 17 dieną prasidėjo minėjimas Latvijos 25-ųjų metų tarybinės santvarkos. Dalyvavo desėtkai tūkstančių žmonių. Tarybų Sąjungos vadovybė atstovavo premjeras Aleksiejus Kosyginas. Jis sveikino latvius su dideliais pasiekimais. Kalbėdamas apie tarptautinę padėtį aštriai kritikavo JAV už agresijas Vietnamo.

Talinas. — Liepos 17 dieną prasidėjo Estijos tarybi-

Naujas Jungtinių Valstijų informacijų viršininkas

Washingtonas. — Prezidentas Johnsonas paskyrė savo seną bičiulį Leonardą Haroldą Marksą direktoriumi Jungtinių Valstijų informacijų Agentūros, kitais žodžiais propagandos viršininku.

L. H. Marks gimęs 1916 m. Pittsburghe, ten baigęs universitetą, bet prie radijo pagarsėjo Texas valstijoje, kur su Johnsono šeima buvo labai artimas. Nuo 1942 metų jis dirbo įvairius darbus federalinėje vyriausybėje, daug važinėjo užsienyje, nuolatino turėjo reikalų su "informacijomis".

Minimos agentūros globoje yra ir "Voice of America" radijo propagandos skyrius, kuris daugeliu kalbų užsienyje veda propagandą. Pastaraisiais laikais "Voice of America" susilaukė aštrios kritikos net iš artimų JAV žmonių už "informacijas", kurios nieko bendro neturi su gyvenimu, kurios buvo perpildytos pasigymais ir nutylėjimais to, kas nepatiko JAV vyriausybei.

KINIJAI GRASINA ATSIKIRSTI

Pekinas. — Kinijos laikraščiai rašo, kad Jungtinių Valstijų kariniai lėktuvai liepos 11 dieną skraidė virš jos Junano provincijos.

Jie sako, kad jeigu dar kartą JAV lėktuvai pasirodys virš Kinijos plotų, jie bus atitinkamai "pasitiktai".

Paryžius. — Prancūzijoje kiekvienais metais liepos 14 dieną mini paėmimą Bastilijos tvirtumos. Šiemet minėjimas buvo paroduojant militarines jėgas.

Maskva. — Sulaukęs 60 metų amžiaus mirė Michailas Gobovičius, Maskvos Bolšoj baletu šokėjas.

Ekstra

Maskva. — Liepos 16 dieną TSRS mokslininkai viena galinga raketa iššovė į kosmosą penkis satelitus. Gi kita tokia raketa buvo išsautas satelitas 26,000 svarų, tai sunkiausias satelitas iš visų. TSRS mokslininkai sako, kad tai bandymai pasiekimui kitų planetų.

Maskva. — Liepos 18 dieną TSRS mokslininkai iššovė į erą, vadinamą "Zond-3", kuris skrajo aplink Saulę, kaip ir planetos. "Zond" 1 ir 2 buvo išsauti pereinais metais.

Bukareštas. — Į Rumunijos Komunistų partijos suvažiavimą atvyko TSRS Komunistų partijos pirmasis sekretorius Leonidas Brežnevas ir Kinijos Komunistų partijos generalinis sekretorius Teng Hsiao-pingas. Jie turėjo pasitarimą išlyginimui skirtumų.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN DAILY

No. 172 LAISVĖS ANTRADIENIS, 102-02 LIBERTY AVE. BROOKLYN, N. Y., ANTRADIENIS, LIEPOS (JULY) 23, 1940 Pavienio Numerio Kaina 3c. Metai XXX. Dienraščio XXII

LIETUVA JAU SOVIETINĖ RESPUBLIKA

LATVIJA IR ESTONIJA DEDASI Į SOVIETŲ SĄJUNGĄ; PREZIDENTAS PALECKIS DEKOJA UŽ SVEIKINIMUS

Lietuvos Vyriausybė Džiaugiasi Amerikiečių Sveikinimais

IS SOVIETINĖS LIETUVOS IŠSIKRAUSTYS 30 TŪKŠTANČIŲ VOKIEČIŲ

Berlin. — Lietuvoje iki šiol buvo apie 30 tūkstančių vokiečių, daugiausia šalininkų. Pasiekus Lietuvos vyriausybę ir sovietinę, jie persikraustys į Vokietiją, kaip tik suina laukę derlių.

Kaunas. — Lietuvos, Latvijos ir Estonijos Seimai Vienbalsiai Prašo Priimti Jas į Sovietų Sąjungą

Maskva. — Lietuvos, Latvijos ir Estonijos Seimai Vienbalsiai Prašo Priimti Jas į Sovietų Sąjungą

Nuotrauka "Laisvės" pirmojo puslapio 1940 metų liaudies pasirinkimą

Į Vilnių atvyko lietuviai turistai

VILNIUS. — Liepos 14 d. dviem lėktuvais iš Maskvos į Vilnių atvyko 67 Amerikos lietuviai dalyvauti dainų šventėje. Jų tarpe 22 dainininkai, šeši miestų lietuvių liaudies chorų atstovai, tarp jų: Grybas, Lazauskienė, Juška, Brazauskienė, Kaškevičius, Ventienė, Janulienė, Smith, Krasnickas, Sukackienė, Žilinskienė, Kirka, Smalenskas, chorvedė M. Stensler ir kiti. Aerouoste juos šiltai sutiko oficialūs atstovai ir minia žmonių.

Šiuo metu Vilniuje jau svečiuojasi apie 80 JAV lietuvių turistų.

Atvyksta grupė Anglijos lietuvių.

A. Vaivutskas

Saigonas. — JAV bombonešiai srityje Hue salos nuskaudino arba sugadino 35 Šiaurės Vietnamo laivelius, matomai, žvejų.

SUNAIKINTI A-BOMBAS KOL DAR NEPERVĖLU

Londonas. — Anglijos nusiginklavimo ministras lordas Chalfont sako, kad valstybės, kurios turi atominių ginklų, turi juos sunaikinti, kol dar nėra pervėlu.

Kitaip, jis sako, dar apie dvyliką kitų valstybių pasigamins atomines bombas, jau nebus galima išvengti atominio karo.

Pekinas. — Šiemet Kinijoje yra geras javų derlius.

ANT CIGAREČIŲ BUS PASARGA

Washingtonas. — JAV Atstovų Butas 285 balsais prieš 103 nubalsavo, kad ant cigarečių ir papirosų dėžučių būtų persergėjimas.

Ant jų turės būti atspausdinta: "Pasarga: cigarečių rūkymas gali būti kenksmingas jūsų sveikatai".

Bukareštas. — Spauda paduos daugiau žinių iš užsienio.

LAISVĖ

LITHUANIAN
SEMI-WEEKLY

PUBLISHED BY THE LAISVĖ, INC.

Published Tuesdays and Fridays, except in case of Holidays
102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417
Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.
Established April 5, 1911 ROY MIZARA, Editor

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year	\$9.00	Canada, Lat. Amer., per year, \$10.00
United States, per 6 months	\$5.00	Canada, Lat. Amer., 6 months, \$5.50
Queens Co., per year	\$10.00	Foreign countries, per year, \$12.00
Queens Co., per six months	\$5.50	Foreign countries, 6 months, \$6.50

Lietuvos liaudies pergalės šventė

TIKTAI VIENA diena mus skiria nuo tos svarbios datos — Liepos 21-os, kuomet Lietuva mini liaudies išlaisvinimo dvidešimt penkerių metų sukaktį. Tas išlaisvinimas — tai socialistinės santvarkos atkūrimas 1940-ais metais — santvarkos, kurios Lietuvos liaudies geriausieji sūnūs ir dukros siekė per kartų kartas, kurią buvo pradėję steigti kartu su kitomis Rytų Europos tautomis užgesus Pirmajam pasauliniam karui, ir už kurią kovojo per tuos ilgus metus, kuomet Lietuvą valdė fašizmas.

Po Italijos, Lietuva buvo tarp pirmųjų Europos šalių, kurios papuolė po fašizmo jungu. Ir tai ne atsitiktinis dalykas. Tautininkų-fašistų režimas atėjo Lietuvon kaip tik dėl to, kad buržuazijos hegemonijai grėsė tuojautinis pavojus, kaip tik dėl to, kad Lietuvos praeitį nenustoję kovoti už santvarką, kurią jau buvo išsikovoję jų kaimynai — baltarusiai, rusai, ukrainiečiai.

Mes visi žinom netolimą istoriją: Lietuvos liaudies paėmė galią į savarankas "vienuoliktą valandą", kaip tai sakoma, kuomet jau buvo aišku, kad nežūrint sutarties su Tarybų Sąjunga, Smetonos režimas siekia pulsti į nacinės Vokietijos glėbį ir pražlugdyti lietuvių tautą, kad tik išgelbėtų valdančiosios klasės privilegijas.

Lietuvos liaudies pasirinko socialistinio kelią. Ji taipgi nutarė, kad tuo keliu žengti ji gali tikta glaudžioje santarvėje su kitomis socialistinėmis Europos tautomis — su Rytų kaimynais, su Tarybų Sąjunga.

Tolimesnė istorija mums irgi gerai žinoma. Nacių užpuolimas ant Tarybų Sąjungos pavertė Lietuvą masinių žudynių, kapinynų ir nežmoniškų kančių šalimi. Bet žmonių siekiai, geresnio gyvenimo vaizdas, neišnyko ir toje tamsioje naktėje — geriausi liaudies kovotojai, fronte ir priešo užnugaryje, nešė į priekį vilties žiburį. Daug kas krito, bet atsidavusios rankos tą žiburį atnešė į pergalę. Niokotas, teriotas ir kankintas kraštas pradėjo atsistatyti.

Ir ta istorija, vėlyvesnė, irgi gerai žinoma. Krašto atstatyme pasiekta tiesiog stebuklų. Auga naujoji karta, kuri apie fizines ir dvasines žaizdas, kurias kraštui paliko žveriškas fašizmas, greit žinos tik iš istorijos.

Mes, Amerikos lietuviai darbo žmonės, šiomis dienomis džiaugiamės kartu su Tarybine Lietuva. Dauguma mūsų paliko tėviškę Lietuvą seniai, prieš ilgus dešimtmečius. Mes suaugome su mūsų šalimi, su Amerika, su jos žmonėmis, tradicijomis, papročiais. Mes dirbome mūsų krašto plieno liejykloje, kasyklose, siuvyklose, vaikščiome prie jos dirbtuvių pikioto linijose, streikavome už geresnės darbo sąlygas, mindžiojome jos šalių gatvėmis bedarbių eilėse, demonstravome už socialinį saugumą, už platesnes laisves ir šviesesnį gyvenimą šalia mūsų brolių amerikiečių — visų kilmų, rasių, tautybių. Mes šiandien kartu su visa Amerikos liaudimi iš visų jėgų darbuojamės, kad mūsų šalies politika būtų labiau pažangi, labiau humaniška — virš viso — labiau taikinga.

Mes džiaugiamės kartu su socialistine Lietuva kaip lietuviai ir kaip pažangūs amerikiečiai. Kaip seniai mes nebūtume palikę Lietuvą, tai kraštas, kurio pievas mindžiojo mūsų vaikiškos kojos, kraštas, kurio vieversių giesmės mes dar galime užgirsti savo sapnuose. Bet kas gal tiek pat svarbu — mes jaučiame, kad Lietuvos darbo liaudies siekiai ir laimėjimai yra brangūs ir artimi mums, daliai Amerikos darbo klasės.

Mes sveikiname senosios tėvynės Lietuvos liaudį: Jūs pradėjote savo šventę su poezijos pavasariu prie Kauno marių. Teišsilieja šis gyvenimo pavasaris į prinočiusias vasaras, į ant amžių taikings laukus ir laimingas žmones.

Adlai Stevenson mirtis

ADLAI STEVENSONO staigi mirtis mūsų šalyje pažymima oficialiu liūdesio periodu. Nors jis buvo tik JAV delegacijos prie Jungtinių Tautų pirmininkas, faktinai jis vaidino svarbesnę rolę — kaip buvęs prezidentinis kandidatas, kaip Demokratų partijos labiau liberalinio sparno ideologas ir kaip plačios erudicijos žmogus, jis turėjo nemažai gerbėjų ir pasekėjų.

Bet patys jo gerbėjai vis labiau jautė, kad jie faktinai garbina praeities Stevensoną, o ne paskiausių metų. Nors dar gyvavo iliuzija, kad jis liberališkesnis negu jo kolegos Johnsono administracijoje, realistinis žvilgsnis rodė visai ką kitą: Jungtinėse Tautose ir bendrai politinėje arenoje jis vykdė Johnsono politiką pilniausiai. Pažangių žmonių žmonės visos iliuzijos apie Stevensoną išnyko dar Kubos krizės metu, kuomet jis iš J. T. platformos gynė invaziją. O dar prieš pat mirtį jis pabrėžė, kad pilnai remia JAV rolę Vietnamo.

Yra žmonių, kurie iki paskutinės Stevensonos gyvasties dienos, taipgi dabar, po jo mirties, teigė ir teigia, kad "savo širdies gilumoje" Stevensonas liko ištikimas

Reikšmingas puslapis Lietuvos istorijoje

Justas Paleckis
Tarybų Lietuvos Prezidiumo
Pirmininkas

Antanas Sniečkus
Lietuvos Komunistų Partijos
Sekretorius

Motiejus Šumauskas
Lietuvos Ministrų Tarybos
Pirmininkas

Tokiu pavadinimu Vilniaus "Vakarinėse naujienose" pasirodė Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininko Justo Paleckio straipsnis, kuriame pasakojama istorinė 1940 metų vasaros įvykiai Lietuvoje. Autorius, suminėjęs fašistinės Vokietijos agresiją prieš Lenkiją, antrojo pasaulinio karo pradžią, hitlerininkų nesunkias pergalės kituose Europos rajonuose, pažymi, kad šis didelio įtempimo laikotarpis atsiliepė ir Lietuvos padėčiai. Jau ir taip sunki Lietuvos darbo žmonių padėtis dar labiau pablogėjo. Lygiai greičiai dar labiau paastrėjo klasių kova.

Svarbiu tų metų įvykiu buvo Tarybų Sąjungos-Lietuvos savitarpio pagalbos sutartis, — toliau rašo J. Paleckis. — Sunkiu mūsų kraštui laiku tarybiniai žmonės ištisė brolišką pagalbą ranką — gražino Lietuvai Vilnių ir įsipareigojo galiu agresijos atveju drauge ginti Lietuvos sienas. Tam tikslui į kraštą buvo atsijusios Tarybinės Armijos igulos.

Lietuvos darbo žmonės su dideliu džiaugsmu sutiko šią žinią. Šalyje vyko masinės antifašistinės demonstracijos. Susidarė palankios sąlygos kovai už fašistinės diktatūros nuvertimą. Prieš galą dar spardėsi smetoninis režimas. Antilaidinė Lietuvos vyriausybė stengėsi Vilniaus atgavimą panaudoti savo padėčiai sustiprinti. Policija suėmė daug komunistų, antifašistų, įrengė dar vieną koncentracijos stovyklą Pabradėje, tarybiniai kariai buvo šnipinėjami, o vienas net nužudytas.

Tarybų Sąjungos vyriausybė, remdamasi savitarpio pagalbos sutartimi, pareikalavo nubausti provokatorių kaltininkus, sudaryti Lietuvoje tokią vyriausybę, kuri kurybinį naujo gyvenimo darbą tiek materialinės liaudies gerovės, tiek ir kultūrinės pažangos srityse. Pažymėta, kad užsienio politinės srityje pirmiausias Liaudies vyriausybės uždavinys bus nustatyti iš tikrųjų draugiškus santykius su Tarybų Sąjunga, su kuria Lietuva turi savitarpio pagalbos sutartį.

Vidaus politiką pareiškime nužymėjo tokie uždaviniai: apsaugoti pilnas liaudies teises, pakelti kultūrinį gyventojų lygį ir materialinę gerovę, pakeisti politinę santvarką. Tuo tikslu vyriausybė užtikrino, kad bus

padoresniam liberalizmui, kad jis tik vykdė jam įsakytą politiką. Gal taip, gal ne. Bet tas ne taip jau svarbu, nes istorija sprendžia apie žmones pagal jų veiksmus, o ne, vadinant juos jausmus.

Didelis buvo susidomėjimas, kas sudarys naująją vyriausybę. Buvo aišku, kad senoji santvarka nebegrįš. Negalėjo tas klausimas nerūpėti ir man, tačiau negalėjau įsivaizduoti, kad teks į jo sprendimą taip aktyviai įsijungti.

Nežinojau to, ir anksti rytą birželio 17 d., kai buvau, kaip Liaudies fronto darbuotojas, pakviestas dalyvauti pasitarime su kompartijos atstovais vyriausybės sudarymo klausimu. Buvau galvojęs apie įvairias kandidatūras ir apie jas kalbėjau. Kai buvo paminėta mano kandidatūra, ilgai atsilikau įvairiais argumentais. Bet pagaliau teka pasiryžti. Ir taip po visų pasitarimų birželio 17 d. einąs prezidento pareigas A. Merkys atitinkamai konstituciniais aktais pavedė man sudaryti naują Ministrų Tarybą.

Netrukus Liaudies vyriausybė susirinko pirmojo posėdžio. Be eilės klausimų, iškilusių su sutarties su Tarybų Sąjunga vykdymu, pirmiausias rūpestis buvo išleisti politinius kalinius. Tai buvo pavesta įvykdyti teisingumo ministrai P. Pakarkliui su laikinai ėjusiu vidaus reikalų ministro pareigais M. Mickiu, susitarus su LKP Centro Komitetu. Tame posėdyje aptarti taip pat pagrindiniai dėsniavariausybės pareiškimo, kurį padariau per radiją birželio 18 d.

Liaudies vyriausybės pareiškime pabrėžta, kad, sugriuvus smurto keliu gimusios ir sauvale paremtos diktatūros režimui, atsidarė laisvi keliai įtraukti naujas, dar neįsimegintas jėgas į kurybinį naujo gyvenimo darbą tiek materialinės liaudies gerovės, tiek ir kultūrinės pažangos srityse. Pažymėta, kad užsienio politinės srityje pirmiausias Liaudies vyriausybės uždavinys bus nustatyti iš tikrųjų draugiškus santykius su Tarybų Sąjunga, su kuria Lietuva turi savitarpio pagalbos sutartį.

Iš Dimitravo koncentracijos stovyklos išėjęs revoliucionierius Motiejus Šumauskas stėjo vadovauti profesinių sąjungų veiklai. Iš šiaulių kalėjimo išėjęs Feliksas Bieliauskas tapo Lietuvos Komjaunimo sąjungos CK pirmuoju sekretoriumi. Legaliai išėjo kompartijos organas "Tiesa", kurio atsakinguoju redaktoriumi pirmą laiką buvo prieš kelias dienas iš koncentracijos stovyklos išėjęs V. Niunka, o vėliau redagavimą perėmė G. Zimanas.

Lietuvoje prasidėjo naujas gyvenimas. Žmonės džiaugėsi tuo, kad baigėsi priespaudos laikai, sužlugę ponų ir išnaudotojų galybė, kad pilnu balsu galėjo prabilti darbo žmogus. Jaudinantys buvo vaizdai, susiję su politinių kalinių išleidimu. Kaune ir Vilniuje, šiauliuose ir Panevėžyje bei kitur, kur buvo kalė-

jimai, tuoj susidarė komitetai išleidžiamiesiems kaliniams suteikti.

Jau birželio 19 d. buvo uždaryta tautininkų sąjunga ir visos kitos fašistinės bei reakcinės organizacijos, netrukus buvo paleistas fašistinis "seimas" ir valstybės taryba. Paleistos ir vietos savivaldybės, kurios buvo iš išnaudotojų klasių atstovų. Sparčiai vyko valstybės aparato ir kariuomenės valymas nuo reakcinių elementų. Stambiosiose pramonės ir prekybos įmonėse bei bankuose įsteigta darbininkų ir valstybės kontrolė. Pabėgusių reakcinių turtas buvo vyriausybės nuostatais konfiskuotas. Liaudies vyriausybė nutraukė konkordatą su Vatikanu, kuris trukdė įvykdyti nuostatais apie bažnyčios atskyrimą nuo valstybės. Taip pat panaikinta Pabaltijo Antantės sutartis.

Visos tos revoliucinės pertarnos, kurios iš pagrindų keitė Lietuvos gyvenimą, įvyko be kraujo praliejimo, be jokių ekscesų ir nesuipratimų. Patys darbo žmonės palaikė tvarką, ir milžiniškos darbo žmonių demonstracijos, kuriose Kaune dalyvavo po 70 tūkstančių žmonių, įvykdavo be jokių incidentų ir nesuipratimų.

Iš esmės pasikeitė ir nuotaukos Vilniuje, kur nebėko vietos šovinistinių elementų kurstomam nacionaliniam antagonizmui. Išvyravo sveika internacionalizmo dvasia.

Per trumpą laiką atliko didžiulius pertvarkymo darbus, — baigia J. Paleckis, — Liaudies vyriausybė ruošė svarbiausiam uždaviniui — rinkimams į Liaudies seimą. Jis ir nusprendė tolesnį lietuvių tautos likimą.

1940 metų įvykiai Lietuvoje

Visos liaudies vardu

Sugrąžinus gyventojams demokratines teises, reikėjo pertvarkyti Lietuvos politinę santvarką. Tačiau šio pertvarkymo Liaudies vyriausybė viena, nesiremdama liaudies valia, negalėjo vykdyti. Todėl ji 1940 m. liepos 5 d. savo posėdyje nutarė priimti deklaraciją į tautą Liaudies seimo rinkimų klausimu. Tą pačią dieną vyriausybė patvirtino rinkimų įstatymą ir vyriausią rinkimų komisiją. Šios komisijos pirmininku buvo patvirtintas V. Niunka, pirmininko pavaduotoju — K. Domaševičius, nariais — A. Bulota, V. Narvydaitė ir kiti.

Liaudies vyriausybės patvirtintas seimo rinkimų įstatymas panaikino visus smetoninės vyriausybės įvestus darbo žmonių rinkiminių teisių apribojimus. Liaudžiai buvo suteikta galimybė demokratiniais pagrindais — visuotinių, slaptų, lygių ir tiesioginių rinkimų pagrindais — išrinkti į seimą savo atstovus. Seimo rinkimais buvo suteikta teisė pačiai liaudžiai spręsti svarbiausius valstybinio gyvenimo reikalus.

Paskelbus Liaudies seimo rinkimus, Komunistų partijos iniciatyva buvo sudaryta Lietuvos darbo liaudies sąjunga, kuri buvo darbininkų, valstiečių ir darbo inteligentijos vienybės rinkimuose išreiškėja. Liepos 6 d. paskelbta šios sąjungos rinkiminė platforma ragino balsuoti tik už kandidatus, galinčius užtikrinti liaudies reikalavimų įgyvendinimą. Platformą pasirašė fabrikininkų kolektyvai, mokslininkai, rašytojai, menininkai, pedagogai, taip pat valstiečių igaliočiai, LKJS Centro Komitetas, Lietuvos Liaudies pagalbos sąjungos valdyba ir kt.

Liaudies seimo rinkimų paskelbimas ir Lietuvos darbo liaudies sąjungos rinkiminė platforma buvo sutikta šimtais darbo žmonių mitingų, susirinkimų, kurie vyko visuose Lietuvos kampeliuose. Lietuvos darbo liaudies sąjungos rinkiminę platformą pasirašė šimtai tūkstančių darbo žmonių. Dešimtys tūkstančių nepartinių patys rėmė ir kitus ragino remti Lietuvos darbo liaudies

platformą. Jie ranka rėmė su komunistais.

Darbo valstiečių masės rinkimų kampanijos metu iki galo išitikino ir suprato, ką jų gyvenime reiškia senos išnaudotojiškos santvarkos žlugimas. Aktyviai dalyvaudama rinkiminėje kampanijoje, darbo inteligentija taip pat įrodė, kad ji eina su liaudimi. Į rinkiminę kampaniją įsijungė kareivių masės ir visos mūsų krašto tautinės mažumos. Nuošaliai laikėsi tik Smetonos režimo pakalikai, daugiasia buvę įvairūs valdininkai.

Rinkiminė kampanija liepos 13 d. baigėsi. Ji buvo išlaisvintų darbo žmonių valios, jų ryžto kurti naują gyvenimą demonstracija. Tuo tarpu prieš buržuazinius rinkimus vyraudavo liaudies abejingumas ir nepasitikėjimas.

Rinkimuose plačiai dalyvavo visi Lietuvos gyventojai. Liepos 14-15 d. prie rinkiminių urnų balsuoti atėjo 1,386,569 rinkėjai, arba 95.51% visų turėjusių balso teisę. Iš jų 99.19% balsavo už Lietuvos darbo liaudies sąjungos iškeltus kandidatus. Tik 11,220 balsų buvo pripažinti negaliojančiais arba paduotais prieš. Į Liaudies seimą buvo išrinkti 79 atstovai iš įvairių liaudies sluoksnių. Jų tarpe buvo 21 darbininkas, 25 valstiečiai, 27 inteligentai ir tarnautojai.

Rinkimų rezultatai rodė, kad išrinktasis Liaudies seimas turi teisę kalbėti visos liaudies vardu ir spręsti jos vardu visus klausimus. LKP Centro Komitetas 1940 m. liepos 17 d. atšaukime, išleistame išrinktus Liaudies seimą, pasveikino išrinktuosius atstovus ir konstatavo, kad Seimu liaudis visiškai pasitiki, kad jis yra tikras liaudies atstovų seimas ir kad jis įvykdys svarbiausius liaudies siekimus.

Šiuose rinkimuose lietuvių tauta patikėjo savo likimą Liaudies seimui, kuris 1940 m. liepos 21 d. vieninai priėmė nutarimą paskelbti Tarybų valdžią Lietuvoje.

V. Kancevičius
Vilniaus Valstybinio
V. Kapsuko vardo
universiteto aspirantas

